

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2022-12-13

Diarienummer N609-4581/22

Handläggare:

Wenche Pålsson, Karin Bore

E-post: wenche.palsson@grundskola.goteborg.se

Yttrande över remissen *Handlingsplan för att stoppa nyrekrytering, gängkriminalitet och utvecklingen av parallella samhällen*

Förslag till beslut

I grundskolenämnden,

1. Grundskolenämnden tillstyrker förvaltningens yttrande och översänder det som sitt eget till kommunstyrelsen.
2. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Sammanfattning

Grundskoleförvaltningen ställer sig positiv till tillägget i handlingsplanen om det nya fokusområdet 1, *Tidiga och förebyggande insatser*. När det gäller tillägget om sociala förskoleteam menar däremot förvaltningen att insatsen istället bör organiseras som för grundskolan, det vill säga genom att socialtjänstens medarbetare arbetar i förskoleorganisationen.

Förvaltningen ställer sig positiv till tillägget om socialtjänstens närvaro i skolan. Förvaltningen betonar här vikten av ett långsiktigt arbete i befintliga samverkansstrukturer, rektors medbestämmande och arbetsledning, att socialtjänstens personal har ett avgränsat och tydligt uppdrag samt att det finns ett välstrukturerat elevhälsoarbete att utgå från. Förvaltningen bedömer också att socialtjänsten kan bidra till ett tillitsskapande arbete gentemot vårdnadshavare vars barn inte är inskrivna i förskola och fritidshem. Detta bedöms kunna ha goda effekter på deras vilja att låta sina barn ta del av förskole- och fritidshemsverksamhet vilket vore gynnsamt utifrån ett främjande språk- och socialiseringsperspektiv.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Grundskoleförvaltningen uppfattar att kostnader för socialförvaltningarnas kontinuerliga närvaro vid skolor med särskilda behov föreslås finansieras av respektive socialnämnd, ej grundskolenämnden. Därmed ser förvaltningen att de föreslagna tilläggen inte föranleder några extra kostnader för grundskolenämnden.

Att mäta effekter och visa på ekonomiska vinster av långsiktiga förebyggande och främjande effekter är svårt. MUCF¹ kan däremot visa att samhällskostnaderna för unga som hamnar utanför skolan, inte klarar av att försörja sig själva senare i livet och hamnar

¹ *Utanförskap och unga – En socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga*, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, 2022, Eva Nilsson Lundmark och Ingvar Nilsson.

i utanförskap är otroligt hög: 210 miljarder kronor per årskull. Kostnader för förebyggande och främjande insatser som, om de förhindrar skolmisslyckanden, måste därför betraktas som viktiga, avgörande investeringar som betalar sig många gånger om på samhällsnivå.

Bedömning ur ekologisk dimension

Förvaltningen har inte funnit några särskilda aspekter på frågan utifrån denna dimension.

Bedömning ur social dimension

Grundskoleförvaltningen ser att många barn och unga i socialt utsatta områden behöver samhällets stöd i flera avseenden för att ha möjligheten att klara skolan, utvecklas som individer, må bra och på sikt få ett gott liv.

Som stadsledningskontoret identifierat i sitt tjänsteutlåtande drabbas barn och unga extra hårt av en kriminell närvaro i bostadsområdet. Denna underhålls av pågående narkotikahandel och gynnar organiserad brottslighet och som ständigt står redo att fånga upp barn och unga. För att stoppa nyrekryteringen till de kriminella gängen och stärka barnets egen motståndskraft mot detta behöver insatser ske så tidigt som möjligt i barnets liv för att främja språkutveckling, normalisering i samhället, positivt identitetsskapande och så vidare. Här kan de föreslagna tilläggen till förslaget till handlingsplan göra skillnad.

Samverkan

Information har givits i facklig samverkansgrupp (FSG) den 30 januari 2023.

Bilagor

1. Begäran om yttrande över remissen Handlingsplan för att stoppa nyrekrytering, gängkriminalitet och utveckling av parallella samhällen, dnr 1668/20, inkommen till grundskoleförvaltningen 18 november 2022.

Ärendet

Grundskolenämnden har ombetts yttra sig över remissen *Handlingsplan för att stoppa nyrekrytering, gängkriminalitet och utveckling av parallella samhällen*.

Grundskoleförvaltningen har ansökt och fått anstånd till och med den 8 februari 2023.

Beskrivning av ärendet

Kommunstyrelsen beslutade 2021-10-27, § 820 att remittera stadens förslag till handlingsplan till ett antal nämnder och styrelser samt externa aktörer.

Grundskolenämnden yttrade sig i ärendet 2022-01-11, § 14 och föreslog då bland annat att tydligare betona de förebyggande och främjande insatsernas roll.

Stadsledningskontoret redovisade 2022-03-23 ett reviderat förslag till handlingsplan där förändringar gjorts utifrån de remissvar som inkommit. Kommunstyrelsen beslutade 2022-05-04, § 398 att återremittera ärendet till stadsledningskontoret med två nya uppdrag. Dels avsågs en ytterligare insats i form av kontinuerlig närvaro vid förskolor och skolor med särskilda behov för att på plats arbeta med de som riskerar att rekryteras till kriminalitet eller som redan är del av ett kriminellt nätverk. Dessutom uppdrogs stadsledningskontoret komplettera planen med ett fokusområde rörande tidiga och förebyggande insatser.

Förvaltningens bedömning

Grundskoleförvaltningen yttrar sig över de tillägg som är nya i planen utifrån kommunstyrelsens senaste uppdrag, och som samtidigt är relevanta utifrån grundskolenämndens roll och verksamhet. Dessa hanteras under planens nya fokusområde 1, *Tidiga och förebyggande insatser*, samt under insatserna 2:3 och 2:4 under fokusområde 2, *Insatser riktade till målgruppen som är gängkriminell eller riskerar att rekryteras till kriminalitet*.

Fokusområde 1: Tidiga och förebyggande insatser

Grundskoleförvaltningen välkomnar ett starkare fokus på de tidiga och förebyggande insatserna. Förstärkt föräldraskapsstöd, vidareutveckling av det områdesbaserade arbetet, ökat inslag av den ideella sektorn, analysarbete och en gemensam rutin för socialnämnderna att agera tidigt vid indikationer på att barn och unga befinner sig i en riskfylld situation, bedöms alla vara bra insatser som kan förhindra att barn och unga tar steget vidare ut i kriminalitet. Grundskoleförvaltningen är redan idag tillsammans med socialförvaltningarna delaktig i föräldraskapsstöd, områdesarbete och samverkan med ideell sektor. Förvaltningen ser ett värde i att fortsätta arbeta vidare på de samarbeten, strukturer och relationer som fungerar idag, snarare än att initiera nya projekt. Detta kan exempelvis handla om att fördjupa samverkan inom ramen för familjecentrerat arbetssätt (FCA) och Skolan som arena/Lights On.

Utöver att närvara och lära sig i skolan, gynnas barns sociala och språkliga utveckling i allmänhet av förskole- och fritidshemsverksamhet. Ju tidigare i barnets liv som en språklig och social färdighetsträning kan ta vid, desto mer gynnsam är barnets utveckling generellt sett. Grundskoleförvaltningen konstaterar i sin senaste kvalitetsrapport för läsåret 21/22² att det finns stora skillnader i språklig förståelse hos elever i kommunala

² Kvalitetsrapport för läsåret 21/22, en lägesbedömning av grundskoleförvaltningens verksamhet, grundskolenämndens dnr N609-3217/22.

skolor, där elever i socialt utsatta områden har mycket stora behov. Detta i sin tur ger sämre förutsättningar att klara skolgången senare, vilket är en helt avgörande faktor för att undvika att hamna i utanförskap. Utanförskap i sin tur innebär stora risker att bli föremål för nyrekrytering till ett kriminellt sammanhang. Att arbeta aktivt för en ökad inskrivning i förskola och fritidshem i utsatta områden, där många barn av olika skäl står utan dessa verksamheter, måste därför betraktas som en mycket viktig tidig, främjande insats. Grundskoleförvaltningen överlämnar åt grundskolenämnden och ytterst kommunstyrelsen att ta ställning till huruvida skrivningar kring detta tydligare bör återfinnas under rubriken *Fokusområde 1: Tidiga och förebyggande insatser*, eller om andra fokusområden/insatser i planen bättre omhändertar detta viktiga arbete.

Insats 2:3 Utveckla fyra sociala förskoleteam

Grundskoleförvaltningen ser generellt positivt på insatser som stödjer barns språkliga och sociala utveckling tidigt i livet. Som beskrivits ovan är ökad närvaro i förskola för barn som har svag anknytning till det svenska språket och samhället en mycket viktig främjande insats, liksom att arbeta förebyggande med redan inskrivna barn.

Förvaltningen menar dock att det områdesbaserade arbetet, där familjer är i fokus, bättre skulle gynnas om det sociala förebyggande arbetet organiserades på samma sätt i både förskola och grundskola. Istället för sociala förskoleteam ser därför förvaltningen att socialtjänstens medverkan inom förskoleverksamheten på motsvarande sätt som för grundskoleverksamheten skulle vara mer framgångsrikt. Detta skulle underlätta arbetet med familjer som har barn i både förskole- och skolålder, där samordnade insatser behövs på lokal nivå. Socialtjänstens medarbetare skulle därmed kunna ha sin organisationstillhörighet hos socialtjänsten, men arbetsledas av rektor på förskola respektive grundskola i aktuella områden.

Grundskoleförvaltningen och förskoleförvaltningen har en gemensam övergångsplan, som reglerar hur förvaltningarna ska arbeta i olika förberedande steg gentemot de förskolebarn som kommande läsår ska börja skolan. Förvaltningen menar att det är viktigt att förskola och skola fortfarande har kvar huvudansvaret för att övergångsplanen följs. Socialtjänsten bör dock finnas med i övergången kring de barn där insatser gjorts eller bedöms behöver göras för att bibehålla kontinuiteten och underlätta för barnet att få en bra start i förskoleklass. Detta gäller med största sannolikhet framför allt de barn som inte går i förskola alls. Förvaltningen bedömer att grund- och förskoleförvaltningarna tillsammans bäst avgör hur en sådan insats kan införlivas i befintlig övergångsplan.

Insats 2:4 Öka socialförvaltningarnas kontinuerliga närvaro och arbete vid skolor med särskilda behov för att på plats arbeta med de som riskerar att rekryteras till kriminalitet eller redan är gängkriminella

Grundskoleförvaltningen ställer sig positiv till förslaget om socialförvaltningarnas kontinuerliga närvaro i skolan. För att säkerställa att satsningen ger avsedda effekter i fråga om att förebygga att barn och unga på sikt rekryteras till gängkriminalitet, vill förvaltningen nedan delge några perspektiv på införandet av detta i större skala.

Vikten av tydlighet, långsiktighet och att bygga på befintliga strukturer

Grundskoleförvaltningen uppfattar att det såväl inom budget 2023 som kompletteringsbudgeten 2022 finns åtaganden som innebär en intensifierad samverkan med, och höjd ambitionsnivå för, socialförvaltningarna i syfte att medverka i skolans organisation. Sociala team, arbete i fält runt skolan på kvällstid och socialtjänstens

närvaro i skolan är varianter av samma idé. Här ser grundskoleförvaltningen att en tydlighet kring vad detta innebär i praktiken behöver utformas i dialog med berörda rektorer och anpassas efter varje skolas enskilda behov och arbetsorganisation.

På ett allmänt plan instämmer grundskoleförvaltningen i stadsledningskontorets bedömning att insatser i första hand bör ske efter skoltid för att värna skolans kärnuppdrag, men att socialtjänstens kompetenser även kan behövas i arbetet för att främja närvaro och arbeta förebyggande mot skolfrånvaro. Förvaltningen konstaterar att skolfrånvaron generellt är högre i skolor med hög social utsatthet än i andra skolor³ och att det finns tydliga samband mellan skolnärvaro och kunskapsresultat.

Det finns en allmän ”projekttrötthet” hos flera rektorer och medarbetare i skolor i utsatta områden. Dessa är ofta är föremål för insatser och satsningar från olika aktörer – staten, kommunen och ideella sektorn. Olika satsningar, som var för sig har ett gott syfte, kan i vissa fall bidra till målkonflikter eller att fokus flyttar från skolans kärnuppdrag till att istället hantera logistik och planering för dessa satsningar. Grundskoleförvaltningen vill därför betona vikten av att arbeta långsiktigt inom ramen för redan etablerade strukturer så som familjecentrerat arbetssätt (FCA), Skolan som arena/Lights On, befintlig samverkan med socialtjänsten i området och så vidare. Då förslaget med socialtjänstens personal närvarande i skolan dessutom är ett relationsskapande arbete, kommer effekter av detta kunna identifieras först på lång sikt, varför en flerårssatsning snarare än en ettårssatsning är att föredra.

Utgå från befintlig kartläggning av kompletterande kompetenser i skolan

Så kallade kompletterande kompetenser i skolan har under senare år fått allt större uppmärksamhet, mot bakgrund av rådande och kommande lärarbrist. Grundskoleförvaltningen i Göteborgs Stad gav Göteborgsregionen (GR) i uppdrag att genomföra en kartläggning⁴ för att genom denna synliggöra hur arbetet med kompletterande kompetenser hanteras på stadens grundskolor idag och hur dessa kan nyttjas och strategiskt utformas i utsatta områden. GR har också tagit fram en så kallad befattningspalett för dessa kompletterande kompetenser med tillhörande uppdragsbeskrivningar som just nu testas i andra kommuner.

Kartläggningens resultat med avseende på kompetensen *skolsocionom* kan vara en källa till bedömning kring hur socialförvaltningars bemanning i skolan bäst kan nyttjas och stödja elevernas måluppfyllelse. Framgångsfaktorer för arbetet med skolsocionomer identifieras som erfarenhet av myndighetsutövning inom socialtjänsten, att skolsocionomen arbetsleds av rektor och att skolsocionomerna finns som en länk mellan socialtjänst och skola. Vidare är det positivt om rollen nischer sig inom området normbrytande beteende, verkar som kunskapsstöd samt att uppdraget är tydligt, avgränsat och att förhållandet till andra yrkesroller är tydliggjort. Kvalitetssäkring av uppdragen beskrivs pågå och en viktig förutsättning och utveckling som nämns är kopplingen till skolans systematiska elevhälsoarbete samt tidiga insatser.

En bedömning som kartläggningen gör vidare är att ett eventuellt införande av skolsocionomer i bredare skala behöver ske i dialog med respektive skola. Detta kan

³ Ibid.

⁴ Kompletterande kompetenser i utsatta områden, Kartläggning 2022, Göteborgsregionen (GR) och grundskoleförvaltningen i Göteborgs stad.

innebära att rektor bör vara med i anställningsförfarande och dylikt. Finns det tydliga strukturer och ramar för hur personer anställda av andra förvaltningar kan komplettera och stärka skolans verksamhet finns det goda förutsättningar för att gemensamt skapa de bästa förutsättningarna för eleverna.

Idag finns flera skolsocionomer på skolor i Nordost (Angered). Rektorer uttrycker att de är mycket nöjda med stödet som skolsocionomen ger, och det finns en önskan om att fördjupa och utveckla samarbetet. Ytterligare skolor är intresserade av att ta del av kompetensen.

I Göteborgsregionens branschråd grundskola har också befattningen *elevkoordinator* arbetats fram som en del i kompletterande kompetenser i grundskola och är under utveckling. En elevkoordinator kan inneha en mentorsroll, vilket innefattar systematisk uppföljning av närvaroarbete med mera och är verksam i relation till elevers måluppfyllelse. Elevkoordinatören har också fokus på det främjande arbetet. De intervjuade har återkommande lyft vikten av fler vuxna i mellanrummen och idag löses situationen med många olika befattningar såsom exempelvis trygghetspedagog, mentor, coach och jämställdhetspedagog. En väg framåt kan vara att renodla dessa roller, använda sig av en befattning och på så vis koppla befattningen till en specifik utbildningsbakgrund, uppdrag och ansvar.

Satsningen kan stödja en utökad inskrivning i fritidshem

Grundskoleförvaltningen har under 2021 och 2022 bedrivit insatser för att öka inskrivningen i fritidshem i skolor med stora sociala utmaningar. Andelen elever som är inskrivna i fritidshem är i dessa skolor betydligt lägre än på andra håll i staden, vilket i huvudsak beror på att vårdnadshavare inte har sysselsättning. Möjligheten finns för skolan att skriva in eleverna på grunden eget behov eller familjens situation i övrigt, men detta görs hittills endast i begränsad omfattning. Detta har såväl administrativa, bemanningsmässiga som ekonomiska orsaker, och är en komplex utmaning att lösa⁵.

Förvaltningen bedömer att en hittills utforskad delinsats kan handla om tillitsskapande åtgärder för vårdnadshavare. Detta skulle kunna bestå i informationsinsatser om fritidshem, uppsökande verksamhet med mera. Då förskoleförvaltningens arbete för att öka inskrivningen av barn i förskola inriktat sig på detta kan säkerligen samordningsvinster göras här då det inte sällan handlar om samma familjer med barn i olika åldrar. Socialtjänstens närvaro och resurser på skolor bedöms därför med fördel kunna riktas mot sådan tillitsskapande verksamhet. Att få in fler barn i fritidshem (och förskola) är viktiga främjande åtgärder för språkutveckling och social utveckling, enligt resonemang ovan i detta utlåtande.

Regeringskansliet publicerade nyligen den statliga offentliga utredningen *Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid*⁶. Utredningen ser stora vinster för elever i utsatta miljöer att få tillgång till fritidshem, och föreslår ett allmänt, avgiftsfritt fritidshem för alla elever 6-9 år från och med 1 juli 2025. Grundskoleförvaltningen delar utredningens bedömning och menar att staden, oavsett om

⁵ Se vidare uppföljning av insatsen i grundskoleförvaltningens tjänsteutlåtande 2022-03-16, dnr N609-3956/20.

⁶ SOU 2022:61, *Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid – betänkande av utredningen om utökad rätt till fritidshem*, Regeringskansliet 2022

förslaget blir verklighet eller ej, har ett stort handlingsutrymme och möjlighet att arbeta för fler elever i fritidshem. Detta kräver dock politiska prioriteringar.

Protokollsutdrag skickas till

Kommunstyrelsen

Göteborgs Stad Grundskoleförvaltningen

Maria Andersson

Förvaltningsdirektör

Anders Andrén

Avdelningschef kvalitet, samordning och
utveckling